

Baltayeva N. T.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Fakultetlararo chet tili kafedrası o`qituvchisi

INGLIZ TILIDA SINONIM SO'ZLARINING INGLIZ TILSHUNOSLIGIDAGI O'RNI

Annotatsiya: ushbu maqola ingliz tilida sinonim so'zlarining ingliz tilshunosligidagi o'рни haqida bo'lib, sinonimlar so'zning ma'noli shakllaridan biri bo'lib, talaffuzi, yozilishi har xil, birlashtiruvchi ma'nosi bir xil bo'lgan qo'shimcha ma'no nozikligi, emotsional ma'nosi qo'llanishi kabi bir qator xususiyatlari bilan o'zaro farqlanadigan so'zlardir. Hozirgi zamon ingliz tilida sinonimlarni nazariy va amaliy o'rganishda lingvistlar va o'qituvchilar oldiga qator vazifalarni yuklaydi. Bu esa ingliz tilini o'qitish, so'zlashuv aloqalarini yo'lga qo'yish jarayonini onsonlashtirishning ayrim tadbirlarini ko'rib chiqishni talab qiladi. Talabalar va o'quvchilarda ingliz tilida sinonimlarning ishlatilishi haqida tushuncha hosil qilishdan iborat.

Kalit so'zlar: ingliz tili, o'zbek tili, sinonimlar, qiyosiy taxlil, lug'aviy zahira, talaffuz, tilshunoslik.

Baltayeva Nodira Timurovna
Chirchik State Pedagogical University
The teacher of Interfaculty foreign language department

THE ROLE OF ENGLISH SYNONYMS IN ENGLISH LINGUISTICS

Annotation: this article is about the development of a dictionary reserve during a comparative analysis of synonym words in English language, synonyms are words whose pronunciation, writing are different, the meaning of

which is different from each other by a number of features, such as the subtleties of additional meanings, the application of emotional meaning, the meaning of which is identical. The present tense imposes a number of tasks on linguists and teachers in the theoretical and practical study of synonyms in English. And this requires the consideration of some measures of onsonalization of the process of teaching English, establishing colloquial relations. It consists in creating an understanding of the use of synonyms in English by students and students.

Keywords: English, Uzbek, synonyms, comparative analysis, dictionary replacement, pronunciation.

Kirish (Introduction). Dunyodagi barcha tillarning asosini soʻz tashkil etadi. Shuningdek insonlarning nutqi ham aynan shu soʻzlarning qoʻllanilishiga bogʻliq. Nutqimizning ravon boʻlishi va soʻzlagan soʻzlarimizning takrorlanmasligi uchun soʻz boyligimiz koʻp boʻlishi va sinonim soʻzlarni qoʻllashimizga bogʻliq desak mubolagʻa boʻlmaydi. Til birliklarining bir xil maʼnoga ega boʻlish hodisasasi sinonimiya deyiladi. [1] Sinonimiyaning birligi bir umumiy maʼnoga ega boʻlgan soʻzlar yaʼni, sinonimlardir. sinonim soʻzlar shunchaki xashamdorlik emas, balki tilning chinakam boyligidir. Sinonimlar soʻzning maʼnoli shakllaridan biri boʻlib, talaffuzi, yozilishi har xil, birlashtiruvchi maʼnosi bir xil boʻlgan qoʻshimcha maʼno nozikligi, emotsion maʼnosi qoʻllanishi kabi bir qator xususiyatlari bilan oʻzaro farqlanadigan soʻzlardir. Sinonim soʻzlar xaqida soʻz borar ekan, biz sinonimlarni tilshunoslikda asosan ideografik va stilistik turlarga boʻlamiz. bIdeografik sinonimlar masalan: to understand-to realish, to expeet-to anticipate-tushunmoq, anglab yetmoq, kutmoq, oldindan koʻrmoq - bir xil maʼnoni anglatadi va bir xil neytral stilistik turga tegishli boʻladi. Stilistik sinonimlar ularni baʼzida emotsional ekspressiv deb ham atashadi. Stilistik sinonimlar stilistik xususiyatiga koʻra turli hil maʼnoni anglatadi. Masalan: to help - to aid - to assist yordamlashmoq maʼnosini anglatadi. Yuqoridagi taʼriflarga koʻra, sinonimiya

asosan semantik ko`rinish har qanday xolatda ham sinonimlarni belgilash stilistik me`zonlar, boshqa me`zonlar va birikadigan sof semantik me`zonlar asosida amalga oshiriladi. Sinonimlar doim kutilmagan birliklarni yoki logik ma`nolarni beradi, shuning uchun sinonimik takrorlash asarni stilistik jixatdan bezaydi. Ideografik sinonim tarjimon eng to`n xolatda til birliklarining takrori natijasida yuzaga keladigan ifoda kambag`alligi, rangsizligidan qochish uchun foydalanadi. Sinonimlar qator bir necha so`zdan iborat bo`lishidan qat`iy nazar unda bir so`z asosiy shu sinonimik qatorning harakterini belgilovchi so`z bo`ladi. [2] Bu so`z dominanta deb yuritiladi. Sinonimlik qatorining chegarasini belgilashda shuningdek undagi har bir so`zning o`ziga xos xususiyatini ochishda shu qutordagi asosiy so`zni to`g`ri belgilash muhim rol o`ynaydi. Sinonimik qatorda ma`no xajmi boshqalrnikiga nisbatan keng bo`lgan so`z asosiy so`z xisoblanadi. Sinonimik qatorning chegarasini belgilashda asosiy so`z xisobga olinadi, boshqa so`zlar bir-biriga qiyoslanmaydi, balki asosiy so`zga qiyoslanadi. Masalan: accomplish, attain, gain sinonimik qatorida achiwe so`zi asosiy so`z xisoblanadi. Biz sinonimlarni sintaktik va marfalogik va albatta ko`p e`tiborni ma`noga berib klassifikatsiya qilishimiz mumkin. Sintaktik analiz qilganimizda bare – yalong`och so`zi insonning yalong`och xolatini ifodalaydi va xol vazifasida keladi uning sinonimik qatori nahed - yalong`ach so`zi xam kesim va aniqlovchi vazifasida keladi. Misol uchun: the child lay bare (Galsworthy “to let”). Bola yalong`och yotibdi. I small naked boys sat on the tables. (Greene). Kichkina yalong`och bolalar stollar ustida o`tirgan edi. Ushbu gapda naked sinonim saniqlovchi vazifasida kelyapti. Sinonimlarni marfalogik jixatdan uch turga bo`lib o`rganamiz. [4].

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Odatda, odamlar ingliz tilida so'zning ekvivalentini topish uchun ikki tilli lug'atlardan yordam so'rashadi. Xo'sh, siz lug'atda faqat asosiy so'zning tarjimasini emas, balki barcha ekvivalentlarni boshqaradigan barcha sinonimiy qatorni darhol ko'rsatganingizda. Va agar sizda yo'q bo'lsa, unda siz tanlov bilan xato

qilmaslikka harakat qilishingiz kerak bo'ladi. Albatta, muayyan leksemani qo'llash kontekstga bog'liq. Shuning uchun suhbatdoshga nima qilishni aniq o'ylab ko'ring. Agar siz aniq tarjimani bilsangiz, unda siz qiymatga yaqin bo'lgan ekvivalentni osongina tanlashingiz mumkin. [6]

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Tarjimaning vazifasi soʻz va gapning maʼnosini bera bilishgina emas balki avtor uslubining ichki energiyasidan kelib chiqadigan eng nozik va nafis hususiyatlarini, chunonchi badiiy ohang harakat soʻz va soʻzlar tizmasining zamirida yashirinib yotgan samantik hodisani har bir avtorning oʻziga hos yumor yaratish hususiyatini uning soʻz tanlash va soʻz biriktirish borasidagi yangiligini badiiy asarni eng muhim hossasi boʻlgan. Obrazlilikni har bir tovush, nutq va vergulning badiiy funksiyasini bilib toʻgʻri aks ettirishdan iborat. Ana shunday mayda va nozik til hususiyatlarini tushunmay yoki bunga eʼtibor qilmagan tarjimonning toʻgʻri tarjima qilishi muhim emas. Masalan: oʻlmoq maʼnosidagi dunyodan oʻtdi, oyoq choʻzdi, abadiy uyquga ketdi, joni uzildi, joni chiqdi, jon berdi, halok boʻldi, vafot etdi, bandalikni bajo qildi, omonatni topshirdi. Shu kabi koʻplab sinonim soʻz va birikmalar har birini oʻz oʻrnida ishlatish maʼqul, basharti nooʻrin qoʻllanilsa, shunda qoʻpol hato kelib chiqishi mumkin. [8]

Tahlil va natijalari (Analysis and results). Biz yuqorida koʻrib chiqqan boʻlimlarda taʼkidlab oʻtilgan umumnazariy mulohazalar. Agar ular aniq muammolarni koʻrib chiqishda zarur ekanligi isbotlansa, unda bu maʼlumotni ishonchli asosda deb qabul qilamiz. Shunday muammolaridan biri bu – leksik antonimiya muammosidir. Sinonimiya anʼanaviy kategoriyalaridan biri boʻlib, nazariy jihatdan u deyarli oʻrganib chiqilmagan. Odatda sinonimlar tipik hisoblangan, tahminan olingan misollar orqali umumiy holda aniqlanadi. O. S. Ahmanova bu muammoga oʻz fikrini quyidagicha bildiradi. Tilshunoslikda umum qabul qilingan tushuncha, bu sinonimlar, yaʼni talaffuzi har xil, maʼnosi bir xil yoki maʼnosi bir-biriga mos soʻzlardir. A. B. Sharipov bu tarifga aniqliklar kiritadi, “Maʼnosi butunlay mos keladigan, tovush tarkibi bilan farq

qiladigan soʻzlar sinonimlar emas, bunday moslik tillarda boʻlmaydi”. Shunday qilib, sinonimlar - tovush tarkibi bilan farq qiladigan va oʻzining oʻhshash maʼnolarida u yoki bu farqlarni mujassamlashtirilgan soʻzlardir.[10]

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Xulosalaydigan boʻlsak, sinonim soʻzlar shunchaki xashamdorlik emas, balki tilning chinakam boyligidir. Sinonimlar soʻzning maʼnoli shakllaridan biri boʻlib, talaffuzi, yozilishi har xil, birlashtiruvchi maʼnosi bir xil boʻlgan qoʻshimcha maʼno nozikligi, emotsion maʼnosi qoʻllanishi kabi bir qator xususiyatlari bilan oʻzaro farqlanadigan soʻzlardir. Sinonim soʻzlar haqida soʻz borar ekan, biz sinonimlarni tilshunoslikda asosan ideografik va stilistik turlarga boʻlamiz. bIdeografik sinonimlar masalan: to understand-to realish, to expeet-to anticipate-tushunmoq, anglab yetmoq, kutmoq, oldindan koʻrmoq - bir xil maʼnoni anglatadi va bir xil neytral stilistik turga tegishli boʻladi. Stilistik sinonimlar ularni baʼzida emotsional ekspressiv deb ham atashadi. Stilistik sinonimlar stilistik xususiyatiga koʻra turli hil maʼnoni anglatadi. Masalan: to help - to aid - to assist yordamlashmoq maʼnosini anglatadi. Yuqoridagi taʼriflarga koʻra, sinonimiya asosan semantik koʻrinish har qanday xolatda ham sinonimlarni belgilash stilistik meʼzonlar, boshqa meʼzonlar va birikadigan sof semantik meʼzonlar asosida amalga oshiriladi. [11]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Алехина А.И. Семантические группы в фразеологии современного английского языка. – М., 1977. 2. Смиринцкий А.И. Синтаксис английского языка. – М., 1957 3. Tursunov U., Muxtorov J. Hozirgi oʻzbek adabiy tili. – T., 1975

2. Manba: <https://englishfull.ru/leksika/sinonimy.html>

3. Mamatov, A., & Mirzaakbarov, S. B. (2019). UZBEK COMPERATIVE ANALYSIS OF HYPONYMY IN ENGLISH GRADUONYMIC

PHRASEMES. Central Asian Problems of Modern Science and Education, 4(2), 617-625.

4. Mamatov, A. (2020). O'zbek tili frazeologiyasi. Архив Научных Публикаций JSPI.

5. Mamatov, A. (2020). ANTONIMIYA ASOSIDA FRAZEOLOGIK SHAKLLANISH MASALALARI. Архив Научных Публикаций JSPI.

6. Алехина А.И. Семантические группы в фразеологии современного английского языка. – М., 1977.

7. Смиринцкий А.И. Синтаксис английского языка. – М., 1957

8. Tursunov U., Muxtorov J. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – T., 1975

9. Mirzaakbarov, S. (2021). INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA SINONIMALARNI O'QITISHNING MUHIMLIGI .

10. Маматов, А. (2020). Фразеологик бирликларнинг семантик-прагматик тадқиқи. Архив Научных Публикаций JSPI.

11. Mamatova, A. (2020). Frazeologik ma'no: lingvopragmatik yondashuv. Архив Научных Публикаций JSPI.

12. Mamatov, A. (2020). PHRASEOLOGICAL FORMATION AND LEXICALIZATION PHENOMENON. Journal of Critical Reviews, 7(13), 1015-1018.

13. Mamatov, A., & Voltayeva, B. (2020). ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИНГ ЛИНГВОМАДАНИЙ ВА СЕМАНТИК-ПРАГМАТИК ТАДҚИҚИ. Архив Научных Публикаций JSPI, 1-100.

14. Mamatov, A. (2020). ЎЗБЕК ТИЛИ ФРАЗЕОЛОГИЯСИ. Архив Научных Публикаций JSPI, 1-204.

15. Mamatov, A. (2020). ЎЗБЕК ТИЛИДА ФРАЗЕМИК НЕОЛОГИЗМЛАР. Архив Научных Публикаций JSPI, 1-3.